

Az Iskolakultúráról

Az Iskolakultúra című folyóirat lassan tizenöt éve jelent meg először. Abban a pillanatban alakult, amikor a hazai pedagógiai sajtó átstrukturálódott, s annak köszönheti a létét, hogy ideológiai okokból számos lap ellehetetlenült, a fenntartó intézmények megszűntek, illetve átalakultak és a neveléstudomány korabeli preferenciáinak jelentős része szertefoszlott, illetve relativizálódott.

Az Oktatáskutató Intézetben 1990–91-ben körvonalazódott egy, a pedagógusok szakmai és tudományos tájékozódását szolgáló kiadvány terve, de míg az Országos Közoktatási Intézet volt az, amely végül az Iskolakultúra első kiadójává vált, s amely egyik feladatául a módszertani folyóiratok örökségének folytatását kapta. Hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a folyóirat nem a herbartianus, a szellemtudományi hagyományok folytathatóságát valló normatív iskola elkötelezettjeinek, hanem a cselekvésorientált, leginkább a társadalomkutatók közül verbuválódott iskolaügyi szakemberek, a modern neveléstudomány leíró, illetve kísérleti irányzatának képviselői, illetve azok követői számára biztosít nyilvánosságot.

A tudományos prioritások ilyen értékelése nem hagyománytalan, de programos vállalása a szakajtóban újdonságnak számított. A nyolcvanas évek hazai pedagógiai kutatóinak három markáns csoportja közül az említett kettő figyelemre méltónak ítélte a frissen megjelenő s múlt nélküli folyóiratot, s rokonszenveztek annak inter-, illetve multidiszciplinaritást szorgalmazó szerkesztési elveivel, az iskolaügy tág értelmezésével, s a nemzetközi közlési normákra figyelő gyakorlatával.

Amúgy a lap szerepvállalásának legjellemzőbb sajátja – legalábbis ma úgy látszik – az volt, hogy a tudomány kvantitatív paradigmájának, értékvilágának megjelenítése mellett – azzal, hogy nem a nevelés, illetve az oktatás, hanem az iskola belső kultúráját és lehető legtágabb közegét tematizálta – a politikai és ideológiai prioritások szakmai alapozásához is segítséget tudott nyújtani. A pragmatista értékvilág megjelenésére utal, hogy közoktatási koncepciók, kísérletek, innovációk, fejlesztések és az intézményes illetve intézményhez nem kötődő nevelő-oktató munka jelesebb, megfelelően artikulált fejleményeit nyilvánossághoz juttatta. (vö. *Báthory*, 2000, 26.) Ekként azon hazai pedagógiai kutatók többségének, akik a neveléstudomány kortárs fejleményeire figyeltek, illetve azokat képviselték, a lap műhelyek részévé válhatott.

A neveléstudomány multidiszciplináris kezelése, amely napjainkra a tudomány és a szakma valamennyi résztvevőjének egyezményes szemlélete, a lapszerkesztés számára több kihívást jelentett. Ezek közül alapvető, hogy az önmagát akár pedagógiaiként, akár neveléstudományiként definiáló kiadvány nem tekinthető csak társadalomtudományi jellegűnek, a szellemtudományi, illetve a természettudományi hatások befogadójának és közvetítőjének is kell lennie. Egy lap nyilván nyelvi konstrukció is: ennek kifejtését nem, de a hangsúlyozását most is vállaljuk. A nyelvi megjelenés neveléstudományi kérdés is.

A folyóirat nyitottsága a tematikai és a kommunikációs eljárások felé akár rendezetlenségre is utalhat, de ez nem a folyóirat konstruálatlanságát, hanem a kéziratok létrehozóinak tudományos beágyazottságát jelzi.

Mindennek következménye, hogy az akadémiai folyóiratok tudást homogenizáló törekvése mára egyetlen neveléstudományi szaklapban, de egy szakmai ismeretterjesztést vállaló periodikában, így az Iskolakultúrában sem valósítható meg tökéletesen. Abban az értelemben semmiképpen nem, amennyiben a nagy nyilvánosság nem jut kanonizált ismeretekhez. Ehelyett meg kell elégednie a szakmai kommunikációval. A lapszerkesztőnek pedig azzal, hogy egyetlen feladata van: a neveléstudomány egyik szakmai keretének fenntartása.

Solla Price szerint a tudományos kutatás és az azokból kialakuló tudomány feltételei a következők: a szakterületnek megfelelő, az egyetemes tudomány által is ellenőrizhető tudományos módszerek, az intézmények, a finanszírozás, a tudományos utánpótlás, a szakmai kommunikáció, amely az érintettek közösségének személyes találkozására ad alkalmat, valamint a tudományos folyóiratok. Mindezek együttese alakítja ki a közös értékrendet. (*Solla Price*, 1979) S továbbá: mindezek határozzák meg a tudományos ismeretterjesztés feladatát is.

Amikor alapvető tudományometriai könyvében felsorakoztatta és megvizsgálta azokat a feltételeket, amelyek a tudomány műveléséhez szükségesek, *Solla Price* nem győzte eleget hangsúlyozni a tudományosság-jellemzők között a szaksajtó meglétét. Úgy találta, hogy amikor a folyóiratok (részben) átvállalták az akadémiai műhelyektől a nyilvánosság elé bocsátás aktusát, egyben meg is szabadították azokat attól a kínos szereptől, hogy intézményi véleményt nyilvánítsanak.

Számomra amúgy nem kétséges, hogy létezik egy sáv a tudományos és a tudományos ismeretterjesztő folyóiratok között, amelyen a kiadványok joggal tarthatnak igényt az anyatudomány figyelmére.

Másrészt maguk a lapok sem foglalhatnak állást azon túl, hogy szakmai közösség tagjai döntenek a közlemények nyilvánossá tételéről, s e lektorok és egyéb szakemberek sem ítélnék alkalmi módon, csupán a tudomány standard – ámbár időben változó – törvényszerűségei mentén.

A szaklapok, így a neveléstudományiak is, a tudomány művelésének egyik feltételét jelentik. Ehhez az ismeretterjesztő-népszerűsítő, a tudományos és közéleti lét között működő folyóiratok is hozzájárulnak. Ennek az evidenciának hazai elfogadását, úgy vélem, a rendszerváltás idején megjelent új lapok is lehetővé tették.

El kell azon töprengeni, hiszen újabban nem egy alkalommal s helyen vetik fel a kérdést, van-e értelme a magyar nyelvű szaktudományos sajtó fenntartásának. A tudományos közlési normákat követő hazai neveléstudományi lapok száma érthetően kevés – s a Magyar Pedagógia az egyetlen, amely – leginkább a szerzői miatt – a nemzetközi hitvatkozási rendszerben jelen van. A külföld számára mindaz, ami itthoni eredmény, néhány kutató közleményein keresztül érhető el. A kinti eredmények azonban jóval bőségesebben ömlenek be, s a hasznosulásuk is biztatóbb. Meglehet, a hazai szaklapok feladatai között szerepel az a multiplikatív szerep, amelyet a nemzetközi jellegű tudomány hazai elterjesztéséért vállal, s nyilván nem a kutatók, hanem a fejlesztők és az önképzésre hajlamos tanárok számára teszi lehetővé a kortársi ismeretek elérését. A nemzetek fölöttinek látott neveléstudomány bizvást nem igényli a magyar nyelvű szaklapkiadást – de a nemzetinek tudott pedagógiák továbbra sem mondhatnak le róla.

A folyóiratok helyét és szerepét egyértelműen meghatározza a kiadói és a fenntartói szándék, valamint a benne nyilvánossághoz jutó, tudományt és praxist képviselők együttese. A jó lap nyilvánvalóan az, amelyben e két oldal szándéka interferál egymással, s ráadásul ennek érdekképviselőjéül szegődik a szerkesztő. Egy láthatatlan intézmény áll így a lap szerkesztése mögött – az Iskolakultúra mögött az a mintegy 2000 közlemény, amely

---

A nemzetek fölöttinek látott neveléstudomány bizvást nem igényli a magyar nyelvű szaklapkiadást – de a nemzetinek tudott pedagógiák továbbra sem mondhatnak le róla.

---

időközben megjelent, s az a mintegy 800 szakember, aki a folyóiratban kívánta megjelentetni kéziratát. Ennyien képezik tehát lapunk neveléstudományi kutatói bázisát.

Az tisztán látható, hogy a szerzők mely szakmai szubkulturákat képviselik, az azonban kevésbé, hogy rajtuk kívül kik az olvasóink. S a folyóiratokra fókuszáló, a viszonyítási pontokat a neveléstudományban, illetve a kutatásokban megtaláló, széleskörű tartalomelemzések híján a szerkesztő abban is tétova, mi esik ki a látóköréből. A tudománytörténet arra figyelmeztet, hogy a fontosabb tudományos fejlemények – mivel olyannyira különböznek a hagyományos ismeretmintázattól – nem kerülnek be majd a lapjába. S a szerkesztő akkor is kétségek között őrlődik, amikor tematikus számot állít össze: ilyenkor ugyanis a tudomány számára megrendelőként lép fel, s többnyire a köznapok pedagógikumából emel ki egy-egy, véleménye szerint kellően nem tisztázott, ezért megtárgyalandó jelenséget. Egy folyóirat az anyatudomány irányában fölléphet-e megrendelői igénnyel, vagy ennek szerepétől idegennek kell lennie? Mert azt a szerkesztő például felfedezi, hogy a neveléstudomány és a neveléstörténet közötti összhang megszűnt, s a történeti tudomány jelenleg kevésbé érzékeny a neveléstudomány aktuális kérdéseire, de vállalkozhat-e ennek s az ehhez hasonló jelenségeknek az elmondására?

Vajon ilyenkor melyik szakmai szubkultúra érdekére figyel?

Az Iskolakultúra folyóirat tehát a tudományos és az ismeretterjesztő folyóirat közötti sávban a neveléstudósok és a magasan képzett pedagógiai szakemberek közti kommunikáció fenntartását vállalja. Kiadója a Pécsi Tudományegyetem.

Az Iskolakultúra könyveiből